

Riksintresseutredningens betänkande Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) anser att ett fungerande riksintressesystem skyndsamt ska tas fram för att underlätta t ex bostadsbyggandet i ett hållbart samhällsbyggande.
- SKL avstyrker utredningens förslag i stort utifrån att det inte är ett klart och tydligt utformat riksintressesystem.
- SKL avstyrker förslaget med områden av väsentligt allmänt intresse.
- SKL anser att de delar av förslaget som rör områden av riksintresse kan utvecklas till ett nytt system, under förutsättning att följande beaktas
 1. att ett nytt system med områden av riksintresse ska tillgodose nationellt särskilt betydelsefulla intressen inom väl avgränsade områden, de ska vara av unik betydelse i sitt slag.
 2. att områden av riksintresse, för att ha en legitimitet, ska ha få motsvarigheter i landet och endast utgöra en begränsad mängd områden/stråk både till antal och omfattning.
 3. att endast regeringen ska kunna fatta beslut om riksintressen, så att beslutet får en politisk förankring på nationell nivå.
 4. att både definitioner och kriterier för områden av riksintresse ska anges i lag.
 5. att områden av riksintresse ska aktualitetsprövas.
 6. att i framtagandet av konkreta riksintressen ska kommunerna vara med i samrådsprocessen
 7. att regeringen ska kunna ge ett allmänt intresse företräde före ett riksintresse.
 8. att det är viktigt att en avvägning mellan olika intressen kan göras i översikt- och detaljplaneringen utifrån en helhetssyn.
 9. att det är bra att plan- och bygglagen och miljöbalken ensas genom att använda samma begrepp i båda lagtexterna.
 10. att dialogen behöver utvecklas betydligt mellan stat och kommun.
 11. att Boverket ska tilldelas ett övergripande ansvar för både kapitel 3 och kapitel 4 i miljöbalken.
 12. att Boverket samordnar myndigheter samt handhar ett register för områden av riksintresse.

13. att områden av riksintresse inte ska innefatta skydds- eller buffertzoner.
14. att riksintressen inte kan vara regionala.

Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag har varit att ett nytt riksintressesystem ska bli enklare, tydligare, mer överskådligt med begripliga begrepp som gör besluten rättssäkra.

Syftet med hushållningsbestämmelserna är att främja en hållbar utveckling genom att de tillämpas så att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används för att trygga en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning.

SKL har tidigt agerat för att ett nytt riksintressesystem ska utvecklas och anser att ett nytt system måste bli klart och tydligt utformat. Det är mycket viktigt för kommuner och andra aktörer att ett nytt riksintressesystem så fort som möjligt kan antas för Sverige.

SKL anser att ett fungerande riksintressesystem skyndsamt ska tas fram för att underlätta t ex bostadsbyggandet i ett hållbart samhällsbyggande.

SKL avstyrker utredningens förslag i stort utifrån att det inte är ett klart och tydligt utformat riksintressesystem.

SKL anser att de delar av förslaget som rör områden av riksintresse kan utvecklas till ett nytt system, under förutsättning att SKL:s synpunkter beaktas.

Generella synpunkter på områden av riksintresse

Enligt SKL är områden av riksintresse idag många, stora och otydligt avgränsade, dåligt värderade och inte aktualiserade. Dessutom kan planeringsunderlag vara svåra att finna samtidigt som tillämpningen har fallerat. Det är dock viktigt att värdefulla områden för både bevarande och exploatering kan pekas ut på nationell nivå. Därför måste ett nytt riksintressesystem upprättas för att återfå systemets legitimitet.

SKL anser att ett nytt system med områden av riksintressen ska tillgodose nationellt särskilt betydelsefulla intressen inom väl avgränsade områden, de ska vara av unik betydelse i sitt slag.

SKL anser att områden av riksintressen, för att ha en legitimitet, ska ha få motsvarigheter i landet och endast utgöra en begränsat mängd områden/stråk både till antal och omfattning.

Speciella synpunkter på utredningens förslag (lagtext och förordning)

Ny bestämmelse om att planering ska ske utifrån en helhetssyn

En ny bestämmelse föreslås i utredningen om att överväganden om mark och vattenområden ska göras utifrån en helhetssyn som främjar att mark, vatten och fysisk

miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhälls-ekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.

Enligt SKL handlar planering om att avväga enskilda intressen, allmänna intressen och riksintressen mot varandra utifrån en helhetssyn. När det gäller områden av riksintressen så har de kommit att fungera som stoppområden i planeringen, vilket inte var lagupprättarens intention från början. Det var tänkt som en överenskommelse i översiktsplanen där avvägningar sker mellan lokala, regionala och nationella intressen och utgör en gemensam utgångspunkt för att bedöma mark- och vattenanvändningen och den byggda miljön vid efterföljande beslut.

Enligt SKL så har tillämpningen vad gäller samordning, samverkan och dialog mellan stat och kommun avseende riksintressen försämrats över tid och försvårat planeringen och byggandet. SKL anser att det behöver utvecklas en tidig dialog mellan kommun och stat utifrån en helhetssyn så att en gemensam lägesbild tar sikte på ett långsiktigt samhällsbyggande.

SKL anser att det är viktigt att en avvägning mellan olika intressen kan göras i översikts- och detaljplaneringen utifrån en helhetssyn.

SKL anser att dialogen behöver utvecklas betydligt mellan stat och kommun.

Nya områden av väsentligt allmänt intresse

Enligt utredningen föreslås nuvarande ”allmänna intressen” i 3 kap Miljöbalken (MB) bli ”väsentligt allmänna intressen” och dessutom tillkommer nio stycken nya ”väsentligt allmänna intressen”, där alla områden ska beaktas i planeringen.

Enligt SKL blir ”väsentligt allmänt intresse” en ny intressenivå mellan riksintressen i MB och allmänna intressen som finns i 2 kapitlet Plan- och bygglagen (PBL). Områden av väsentligt allmänt intresse ska pekas ut på nationell, regional och lokal nivå i planeringen. Att bilda nya geografiska områden för väsentligt allmänt intresse innebär att betydligt fler områden ska definieras och hanteras i översiktsplanen. Länsstyrelsen ska också verka för att tillgodose och i vissa fall granska dessa områden. Allt detta kommer att medföra en stor risk att besluts- och tillämpningsprocesser i systemet blir ineffektivt och mer komplicerat än idag. Detta förslag med väsentligt allmänt intresse kommer att medföra ett regelverk som är tvärt emot utredningsuppdraget att förtydliga och förenkla systemet.

SKL avstyrker förslaget med områden av väsentligt allmänt intresse.

Områden av riksintresse beslutas formellt m m

Enligt utredningens förslag är ett område av riksintresse, om området ur ett långsiktigt hushållningsperspektiv är av stor nationell betydelse och regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har beslutat att området är av riksintresse. Sektorsmyndigheterna föreslås bemyndigas att fatta beslut. Besluten ska aktualitetsprövas minst varannan mandatperiod.

Enligt förslaget införs också bestämmelser i Hushållningsförordningen om att regeringen beslutar om kriterier för områden av riksintressen. Beslutet grundas på sektorsmyndigheternas förslag på kriterier.

När själva riksintressesystemet är fastlagt utgår SKL ifrån att staten samråder med kommunerna vid framtagandet av konkreta områden av riksintressen.

SKL anser att endast regeringen ska kunna fatta beslut om riksintressen, så att beslutet får en politisk förankring på nationell nivå.

SKL anser att både definitioner och kriterier för områden av riksintresse ska anges i lag.

SKL anser att områden av riksintresse ska aktualitetsprövas.

SKL anser att i framtagandet av konkreta riksintressen ska kommunerna vara med i samrådsprocessen.

”Påtaglig skada” ersätts av ”tillgodose intresse”

En förändring av terminologin föreslås i lagtexten ifrån uttrycken ”ska skyddas mot påtaglig skada alternativt att påtagligt försvårar tillkomst” till att använda uttrycket ”ska tillgodose intresset”. Det innebär att samma begrepp införs i miljöbalken som används i plan- och bygglagen.

SKL anser att det är bra att PBL och MB ensas genom att använda samma begrepp i båda lagtexterna.

En ventil för regeringen

En ventil föreslås i utredningen där regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan besluta om företräde för ett väsentligt allmänt intresse före ett riksintresse. Länsstyrelsen kan bemyndigas att fatta beslut.

SKL avstyrker förslaget med områden av väsentligt allmänna intressen och föreslår att befintliga allmänna intressen ska kunna hanteras på samma sätt. Det vill säga att ett allmänt intresse, t ex bostadsbyggande, ska kunna ges företräde av regeringen före ett område av riksintresse.

SKL föreslår att regeringen ska kunna ge ett allmänt intresse företräde före ett riksintresse.

Myndigheternas ansvar, ett riksintresseregister m m

Boverket föreslås enligt utredningen ha ett övergripande och särskilt ansvar för områden enligt kapitel 4 i MB samt att de ska samordna myndigheternas underlag. Beslut om områden av riksintresse föreslås redovisas i ett register hos Boverket.

SKL anser att Boverket ska tilldelas ett övergripande ansvar för både kapitel 3 och kapitel 4 i MB.

SKL är positiv till att Boverket samordnar myndigheter samt handhar ett register för områden av riksintresse.

SKL anser att områden av riksintresse inte ska innefatta skydds- eller buffertzoner.

SKL påpekar att riksintressen inte kan vara regionala.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande

Muntlig reservation lämnades av Sverigedemokraterna.